

wi, urodzonemu w Choczni, absolwentowi liceum ogólnokształcącego w Wadowicach i Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1965 roku. Był uczniem wybitnego patrologa ks. Mariana Michalskiego, pod jego kierunkiem napisał pracę licencjacką *Angelologia „Pasterza” Hermasa* i rozprawę doktorską *Eklezjologia Ambrojastra*, obronioną w 1974 roku na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Jego praca habilitacyjna to *Usprawiedliwiający charakter wiary. Studium porównawcze „Komentarzy do Listów św. Pawła” Ambrojastra i Pelagiusza*. Stanowisko profesora otrzymał w 2001 roku. Stał się znanym i cenionym pedagogiem Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, następnie Papieskiej Akademii Teologicznej oraz w wielu seminariach duchownych i instytucjach teologicznych w Polsce. W latach 1993–2001 był rektorem Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej.

Kierował Katedrą Patrologii i Historii Dogmatu, aż do momentu przejścia na emeryturę. Jest mistrzem w głoszeniu słowa Bożego, autorem wielu książek, rozważań, homilii, drukowanych w różnych czasopismach. Jego książki były tłumaczone na język czeski, bułgarski, łotewski, ukraiński i białoruski. Wydawnictwo „M.” wydało jego *Dzieła zebrane* w 13 tomach. Jest autorem dwóch opracowań o charakterze podręcznikowym na temat kazań *W skarbcu starożytnego Kościoła* i *Z kaznodziejskiego warsztatu*. Jego dorobek wyróżnia dążenie do tworzenia syntezy, posiada dar ciekawego i komunikatywnego przekazu treści. Jak pisze ks. Kazimierz Panuś przedstawiający jego sylwetkę ks. Edward Staniek jest mistrzem słowa mówionego i pisanego, o wszechstronnym i przenikliwym umyśle, łączącym w mistrzowski sposób przeszłość z problemami teraźniejszości.

Renata Dulian

Morze w cywilizacji, kulturze i stosunkach międzynarodowych,
red. E. Halizak, W. Lizak, L. Łukaszuk, E. Śliwka SVD,
Warszawa–Pieniężno 2006, stron 413

Książka ta, będąca owocem współpracy naukowej kilku uczelni, a przede wszystkim Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Misyjnego Seminarium Duchownego w Pieniężnie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdań-

skiego i Akademii Marynarki Wojennej oraz Morskiego Oddziału Straży Granicznej zawiera bogate w treści opracowania misjologiczne, biblistyczne, a także nawiązuje do filozofii i kultury Europy, świata arabskiego oraz Indii i Chin współczesnych.

Nieprzypadkowo jest ona dedykowana ś.p. Ojcu doktorowi Eugeniuszowi Śliwce, byłemu Prowincjałowi Zgromadzenia Księży Werbistów w Polsce, wielce zasłużonemu dla Kościołowi, a także nauce. Pracował intensywnie nad habilitacją poświęconą dziełu misyjnemu licznych męczenników-werbistów. Wspólnie z profesorem Leonardem Łukaszukiem z Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (współpracującym także z UKSW i PAT), był inicjatorem i animatorem pięciu bardzo owocnych konferencji naukowych, organizowanych wspólnie z tym Instytutem w latach 2001–2005 na tematy religioznawcze i kulturoznawcze, ochrony praw człowieka i terroryzmu, zagadnień cywilizacji i kultury morskiej, a także lotniczej i tej związanej z kosmosem. Ostatnia konferencja, której współprzewodniczył o. Śliwka obejmowała wiele zagadnień dotyczących Afryki współczesnej z perspektywy misjologicznej, socjologicznej, historycznej i politologicznej. Wizytował on misje afrykańskie i daleko-wschodnie, był ich entuzjastą i propagatorem idei inkulturacji i animacji – tj. głębokiego, duchowego, motywowania działalności misyjnej. Znalazło to także wyraz w jego wystąpieniach konferencyjnych i licznych publikacjach.

Zasadnicza treść książki została poprzedzona wstępem autorstwa Leonarda Łukaszuka, zawierającym istotne, bardzo aktualne spostrzeżenia i przesłania dotyczące współczesnej edukacji morskiej, jako znaczące impulsy do jej rozwijania z perspektywy nowych potrzeb i możliwości, jakie

daje udział Polski w procesie integracji europejskiej. W posłowniu – tegoż autora, zwrócono uwagę na kształtowanie myśli morskiej, zorientowanej ku właściwemu postrzeganiu i kultuwowaniu interesów narodowych i regionalnych w integrującej się Europie.

Zarówno we wstępie, jak i w posłowniu, wskazano – oprócz zaangażowania w tej dziedzinie uniwersyteckich i innych (np. PAN) ośrodków naukowych, także na dobrze zorganizowany i pełen wielu inicjatyw i dokonań ruch katolików świeckich, skupionych w Katolickim Stowarzyszeniu „CIVITAS CHRISTIANA” z Oddziałów Pomorskiego i Zachodniopomorskiego, kierowanych przez Waldemara Jaroszewicza i Krzysztofa Puca, a poprzednio przez bardzo zasłużonego dla „myśli morskiej” Jerzego Gołńskiego. Ruch ten – to „Sejmiki Morskie”, corocznie organizowane, niekiedy także we współpracy ze Szwecją, Danią i Obwodem Kaliningradzkim. Działalność sejmikową wspierał abp. Kazimierz Majański w czasie swej posługi biskupiej na Pomorzu Zachodnim, znany także ze swych wielu „homilii morskich”, które opublikował. Był to m.in. czas sporu o Zatokę Pomorską z ówczesnym zachodnim sąsiadem. O sprawach tych był informowany Jan Paweł II. Autorowi wstępu i posłownia znane są z autopsji prace sejmików, ponieważ od wielu lat czynnie w nich uczestniczy, stąd też mógł je stosownie zreferować i skomentować.

Treści książki zostały kolejno usystematyzowane w następujących pięciu częściach: Morze z perspektywy teologiczno-misyjnej; Morze w dziejach Eu-

ropy i świata arabskiego; Wybrane mocarstwa morskie – ich polityka zagraniczna i bezpieczeństwa; Wybrane zagadnienia dotyczące współpracy i rywalizacji państw współczesnych na morzu; Morska Straż Graniczna RP – wybrane zagadnienia jej działalności, także z uwzględnieniem duszpasterstwa ludzi morza.

Część I publikacji, traktująca o morzu z perspektywy teologiczno-misyjnej, zawiera studia i artykuły dotyczące: problemów inkulturacji morskiej i rzecznej w działalności misyjnej i charytatywnej werbistów (ks. dr Andrzej Miotk SVD), m.in. na podstawie relacji i opisów z podróży morskich na misje i z misji – do Chin, Nowej Gwineji, Indonezji, Parany; zagadnienia morza w Piśmie Świętym – co dotyczy: terminologii, czterech „mórz konkretnych” w Biblii (Morze Czerwone, Morze Śródziemne, Morze Martwe, Morze Galilejskie – Tyberiadzkie), religijno-teologicznych aspektów morza według Biblii – tj. morza jako dzieła stwórczego Boga i Jego wszelkiej władzy nad nim, pozytywnego aspektu morza, odniesień Chrystusa i św. Pawła do morza oraz morza w *Apokalipsie* Janowej i biblijnej symboliki morza (ks. dr Bernard Wodecki SVD). Symbolikę morską w języku ojców Kościoła – tj. sprzęty, żywioły, zwierzęta morskie, wytwory imaginalnej przedstawia ks. dr Eugeniusz Śliwka SVD. Morze w filozofii indyjskiej, tj. morze jako pierwszy etap stworzenia świata, staroindyjski mit o potopie, morze jako symbol nieskończoności, wodę w filozofii i mitologii indyjskiej oraz w kulcie hinduistycznym i w duchowości hinduistycznej zwią-

że naświetla Stanisław Kuśmierz SVD. Dociekania badawcze autorów tej części cechuje duża wnikliwość i erudycja oraz solidne udokumentowanie źródełowe.

W części II, zatytułowanej „Morze w dziejach Europy i świata arabskiego” znalazły się: syntetycznie ujęte, bogate z perspektywy historii studium autorstwa dr. hab. Dariusza Milczarka, dyrektora Centrum Europejskiego UW nt.: „Znaczenie morskich sił zbrojnych w dziejach Europy – na przykładzie korsarstwa”, z uwzględnieniem znaczenia morza w dziejach Europy w aspekcie gospodarczym i militarnopolitycznym, co ma także odniesienie do roli korsarstwa; krótki, ale treściwy i dość bogaty poznawczo artykuł – szkic Jana Burego z PISM zatytułowany: Arabski „Złoty Wiek” na morzach i oceanach – jako dominacja arabskich sił morskich w basenie Morza Śródziemnego, uwzględnia funkcje morza w kulturze muzułmańskiej, wyprawy morskie Arabów oraz czynniki sprzyjające arabskiej żegludze. W obydwu opracowaniach zamieszczono starannie dobraną bibliografię.

Część III, zatytułowaną „Wybrane mocarstwa morskie – ich polityka zagraniczna i bezpieczeństwa”, otwiera retrospektywnie ujęty artykuł dr Agnieszki Bógdał-Brzezińskiej, na temat roli czynnika morskiego w polityce Stanów Zjednoczonych w latach: do ogłoszenia doktryny Monroe, w czasie umacniania mocarstwowości transregionalnej w XIX wieku oraz w okresie I wojny światowej i dwudziestolecia międzywojennym. Syntetycznie, i niekiedy zaledwie tezewo ujęty temat opracowania „Rosja –

aspiracje i możliwości uzyskania statusu mocarstwa morskiego”, autorstwa Iwony Wyciechowskiej, wnosi istotne poznawczo treści dotyczące aspektów geopolityki, handlowego potencjału morskiego Rosji oraz współczesnych doktryn morskich Federacji Rosyjskiej. Sygnalizowane zagadnienia mogłyby zachęcić do podjęcia szerszej zakrojonych badań. Ambitnie, wieloaspektowo zaprezentowane studium dr. Andrzeja Szeptyckiego pt.: „Francja – między lądem i morzem”, bogato udokumentowane oryginalnymi, francuskimi źródłami oraz trzema mapkami i kilkoma tabelami statystycznymi, pozwala czytelnikowi ogólnie zorientować się nie tylko w historii i geografii obszarów morskich i tzw. zamorskich podległych Francji, ale także o jej wpływach w świecie współczesnym. Ukazano też uwarunkowania prawne i instytucjonalne polityki morskiej Francji, zagadnienia bezpieczeństwa i obrony, handel i transport, rybołówstwo i turystykę morską, a także zagadnienia ekologii i zanieczyszczeń środowiska morskiego, z uwzględnieniem implementacji konwencji międzynarodowych oraz działań ochronnych Unii Europejskiej, obejmujących głównie transport morski. Czynniki morski i rolę marynarki wojennej w polityce bezpieczeństwa ChRL analizuje dr Marek Madej; wnikliwie docieka przyczyn i uwarunkowań tej polityki w różnych okresach najnowszej historii stosunków międzynarodowych. W swych nacechowanych rzeczowości i krytycyzmem wywodach ocenia także rzeczywiste możliwości floty wojennej ChRL – co

starannie dokumentuje w trzech tabelach, także porównawczo.

Politykę zagraniczną i bezpieczeństwa Indii w regionie Oceanu Indyjskiego – po zakończeniu „zimnej wojny” analizuje Jakub Zajączkowski, ukazując znaczenie i rolę tego oceanu w stosunkach międzynarodowych, uwarunkowania oraz przesłanki polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Indii w tym regionie. Przedstawia także: sytuację geopolityczną po zakończeniu okresu „zimnej wojny”, gospodarcze i polityczne uwarunkowania wewnętrzne sytuacji Indii, nowe wyzwania i zagrożenia w regionie Oceanu Indyjskiego, „nowe otwarcie” Indii na relacje dwustronne, stosunki z głównymi mocarstwami i relacje dwustronne, stosunki z głównymi mocarstwami i relacje wielostronne w tym regionie, m.in. z ASEAN, oraz istotne elementy modernizacji sił morskich (wojskowych) Indii. Studium to zostało bogato udokumentowane źródłowo.

Również obszerną i bogatą w treści część IV tej publikacji poświęcono wybranym zagadnieniom współpracy i rywalizacji państw współczesnych na morzu. Otwiera ją syntetycznie ujęte studium pt. „Społeczność międzynarodowa wobec aktualnych problemów gospodarczych, społecznych, ekologicznych i kulturowych, związanych z morzami i ich użytkowaniem” (Leonard Łukaszuk). Są tu zaprezentowane wybrane zagadnienia dotyczące zaangażowań systemu ONZ oraz Wspólnot i Unii Europejskiej, m.in. na rzecz pomocy małym wyspom krajów rozwijających się, a także programy i działania pomocowe

wspólnoty i Unii Europejskiej na rzecz krajów Afryki, Karaibów, Pacyfiku i innych – głównie w dziedzinie rybołówstwa, ochrony środowiska i nadbrzeżnej gospodarki morskiej. Dodatkowo zostały omówione także wybrane zagadnienia międzynarodowego ładu w transporcie morskim w kontekście interesów krajów rozwijających się. Zasygnalizowano też problem ochrony prawnej zagrożonego niekiedy podwodnego dziedzictwa kulturowego, usytuowanego na dnie mórz i oceanów.

Dr Dorota Pyć zajęła się zagadnieniem „zrównoważonego transportu morskiego” we współczesnej polityce gospodarczej Unii Europejskiej, postrzeganym w aspektach: swobody świadczenia usług w tym transporcie, pomocy państwa, rozwoju żeglugi bliskiego zasięgu oraz znacznie już ukształtowanej polityki UE w zakresie bezpieczeństwa żeglugi.

Barbara Janusz skupiła uwagę na prawnomiędzynarodowych, politycznych i gospodarczych problemach współpracy państw nadbrzeżnych Morza Kaspijskiego, bogatego w ropę i gaz.

Kamil Zajączkowski analizuje międzynarodowe znaczenie Kanału Sueskiego, uwzględniając uwarunkowania strategiczne, polityczne, ekonomiczno-komunikacyjne oraz status prawny tego kanału.

Prof. Mirosław Sułek podjął oryginalną w swych założeniach metodycznych próbę ukazania potencjałów gospodarczych, militarnych i strategii państw bałtyckich – z zastosowaniem modeli i wskaźników pomiaru ich

„potęgi”. Aspekty morskie mogły tu być wyraźniej zaznaczone.

Prof. Dariusz Popławski trafnie scharakteryzował cechy i ewolucję skandynawskiej „neutralności”, odwołując się m.in. do tradycji szwedzkiej oraz fińskiej.

Prof. Jan Rowiński zaprezentował dość obszerne i bogato udokumentowane, wieloaspektowe studium dotyczące sporu o tzw. Archipelag Paracelski na Morzu Południowochińskim pomiędzy Chinami a Wietnamem, a Piotr Kozłowski ukazał genezę, istotę, uwarunkowania, wymiar gospodarczy i polityczny oraz perspektywy uregulowania sporu o Archipelag Spratly, wskazując także aspekty prawne sporu i rolę ASEAN.

Dr hab. komandor Marynarki Wojennej Krzysztof Kubiak omówił działania bojowe sił morskich po zakończeniu „zimnej wojny”, prowadzone głównie przez NATO i marynarkę amerykańską.

Prof. Zygmunt Sójka, bardzo aktywnie uczestniczący w „Sejmikach Morskich”, Stowarzyszenia „CIVITAS CHRISTIANA” rozważa stan i perspektywy powiązań cywilizacyjnych i kulturowych Polski z „Europą Bałtycką”, a dr Paweł J. Borkowski omawia główne założenia, inicjatywy i formy współpracy państw basenu Morza Śródziemnego w zakresie ochrony środowiska morskiego, wskazując także na rolę Unii Europejskiej, wspomagającej swymi uregulowaniami prawnymi, pomocą technologiczną i finansową, ochronę ekosystemu tego morza.

Część V recenzowanej książki jest poświęcona wybranym zagadnieniom działalności ochronnej i duszpaster-

skiej na Bałtyku, prowadzonej w ramach Morskiej Straży Granicznej RP. Grzegorz Goryński i Ireneusz Bieniecki przedstawiają organizację i działalność Morskiego Oddziału Straży Granicznej oraz wybrane problemy jego współpracy z podobnymi formacjami państw regionu Morza Bałtyckiego. Ks. Ryszard Preuss – Kapelan tego Oddziału bardzo ciekawie, rzeczowo, omawia dorobek bogatej działalności duszpasterskiej w Morskim Oddziale Straży Granicznej w okresie dziesięciolecia (1993–2003), z uwzględnieniem duszpasterstwa wśród ludzi

morza. Ukazano tu ważniejsze wydarzenia, także z udziałem Ojca Świętego na Westerplatte (1987), różne formy posługi kapłańskiej oraz upowszechniania nowych przepisów *Apostolatus Maris*.

Jest to więc książka nacechowana bogactwem treści, ukazujących zarówno godne uwagi przesłania i wartości, jak też i problemy na tle nadal kształtującej się cywilizacji i kultury morskiej – zarówno z polskiej, jak i z europejskiej perspektywy. Zasluguje przeto na polecenie jej lektury różnym kręgom czytelniczym.

Jan Zaniewski

Ks. dr Bernard Wodecki SVD, *„Na początku było Słowo”*. In *Principio Erat Verbum. Zbiór artykułów, opracowań i przyczynków*, t. I, s. 1009; t. II, Wydawnictwo Księży Werbistów, Pieniężno–Warszawa–Górna Grupa 2006, stron 973

Ksiądz dr Bernard Wodecki SVD, biblista i misjolog, długoletni zasłużony nauczyciel akademicki (em.) w Misyjnym Seminarium Duchownym w Pieniężnie, obchodzący w 2006 roku 55-lecie swych święceń kapłańskich został uhonorowany wydaniem jego „dzieł wszystkich” w dwóch obszernych tomach. Ten bogaty w wielotematyczne i wielowątkowe treści zbiór Jego artykułów, opracowań i przyczynków został wydany z inicjatywy ks. dr. Eugeniusza Śliwki, byłego benemerenti Prowincjała Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Werbistów, który w dziale XIV tomu II tego dzieła

zamieścił obszerny biogram ks. dr. B. Wodeckiego w językach: polskim, angielskim i niemieckim na kanwie wywiadu przeprowadzonego z Jubilatem w 2001 roku, tuż przed złotym jubileuszem jego kapłaństwa (s. 860–956).

Spełnienie tego ambitnego zamyśłu edytorskiego było możliwe także dzięki zaangażowaniu redakcyjnemu ks. dr. E. Śliwki oraz dzięki wysiłkowi pracowników Drukarni SVD w Górnej Grupie, kierowanych przez jej dyrektora o. Michała Janoszkę.

W obydwu tomach tego szczególnego przekazu dokumentacyjnego, bogatego w treści o dużych walorach